

PUBLICUM
MERITORUM PRAEMIUM

Ünnepi kötet
Katsányi Sándor és Papp István
kilencvenedik születésnapjára

Második, bővített, elektronikus kiadás

Magyar Könyvtárosok Egyesülete
Budapest, 2021

Szerkesztette: Havas Katalin, Hegyközi Ilona, Sándor Tibor és Sonnevend Péter

Olvasószerkesztő: Kovács Katalin

Kiadó: Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Nyomtatás: Elektroproduct Kft. – EPC Nyomda, Budaörs

Az elektronikus kiadásban megjelenő személyi bibliográfiák a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban készültek, szerkesztőjük: Honffyné Felhő Ágnes és Jávari Ferencné

Készült 150 példányban az ünnepeltek születésnapjára. Kereskedelmi forgalomba nem kerül. A kötet teljes anyaga az ünnepeltek bibliográfiájával kiegészítve hozzáférhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban.

A kötet megjelentetését a Magyar Könyvtárosok Egyesülete támogatta.

ISBN 978-963-89260-5-0

ISBN 978-963-89260-6-7 (PDF)

<https://doi.org/10.46280/Unnepikotet.2021>

Rácz Ágnes Utópia?

Töprengések a magyar nemzeti bibliográfia rendszerének helyzetéről, különös tekintettel a kurrens bibliográfia esélyeire

<https://doi.org/10.46280/Unnepikotet.2021.Racz>

*Papp Istvánnak és Katsányi Sándornak,
örök hálával, hogy egy ideig a közelükben lehettem.*

Ez az írás – mint alcíme is mutatja – nem kíván elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni a nemzeti bibliográfia fogalmáról, létjogosultságáról és megvalósíthatóságáról általában. A szerző elfogadja az IFLA máig érvényes álláspontját az Egyetemes Bibliográfiai Számbavételről (UBC), amely a nemzeti bibliográfiák útján kívánja az 1969-ben kitűzött célt elérni, és aminek nyomán a magyar nemzeti bibliográfiai rendszer is nagyobb arányú fejlesztésnek indult sok tekintetben. Az internet elterjedésével együtt járó „információrobbanás”, a digitális média drámai növekedése az alapvetően nem kérdőjelezte meg, de nyilván átalakította a számbavétel módját és eszközeit.

Mi történt a magyar nemzeti bibliográfia háza táján az elmúlt harminc évben?

1990. augusztus 21–23-án került sor a II. Országos Bibliográfiai Értekezletre Debrecenben. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy az értekezlet ajánlásai megvalósultak-e és hogyan, de most csak a nemzeti könyvtárra, illetve a nemzeti bibliográfiára közvetlenül vonatkozó, legfontosabb ajánlásokkal kapcsolatos későbbi fejleményeket lehet áttekinteni.

Az ajánlások között kormányzati intézkedéseket, illetve technikai fejlesztést sürgetők is voltak, amelyek minden bibliográfiai tevékenységet folytató intézmény szempontjából fontosak, és amelyeket az értekezlet résztvevői a kormányzati és önkormányzati szervek figyelmébe ajánlottak: a feladatokkal felruházott intézmények pénzügyi fedezetének biztosítása; az új technológiára áttérő vállalkozások anyagi, beruházási támogatása; az adatátviteli hálózat jelentős fejlesztése a bibliográfiai adatbázisok kellő hasznosítása érdekében; az országos bibliográfiai adatbázisok olyan hosszú távú fejlesztése, hogy azok elősegítsék a helyi katalógizálási tevékenység radikális csökkentését.

Az 1980/90-es években megindultak, illetve felgyorsultak a könyvtárgépesítési fejlesztések. A számítógépes programok terén igen tarka kép alakult ki, mert nem született (nem születhetett?) olyan döntés, de talán még irányvonal sem, amely elősegítette volna a könyvtárak egységes szofterválasztását. (2017-ben is elhangzott olyan könyvtárvezetői vélemény, hogy „nem kívánunk egyenszoftvert”). A nagyobb könyvtárakban három-négy ún. IKR (integrált könyvtáratomatizálási rendszer) terjedt el, mellettük sok, a kisebb könyvtárak számára alkalmas szoftver került bevezetésre, és igen elterjedtek az UNESCO által ingyenesen rendelkezésre bocsátott MikroISIS alapján létrehozott egyedi rendszerek. A MikroISIS-t az OSZK is széles körben alkalmazta, olyannyira, hogy még 2021-ben is konverzióra vár több, vele készített adatbázis.

1990. június 1-jén avatták fel az OSZK számítógépközpontját, és az új IBM számítógépen installálták a DOBIS/LIBIS rendszert. Ez a szoftver az OSZK-t némileg kényszerpályára is állította, aminek nyomán 2000-ben az ebből továbbfejlesztett AMICUS-rendszert vezette be. 2016 végén lehetőséget kapott ennek cseréjére is egy nagyszabású, sok könyvtárt kiszolgáló új szoftverkörnyezet (OKP = Országos Könyvtári Platform) létrehozásával. A rendszerrel kapcsolatban olyan elvárások fogalmazódtak meg a projektet legfelsőbb szinten irányítóknak, amelyeknek egyik „kulcsrakész” IKR sem felelt meg, és a szükséges továbbfejlesztésekre nem vállalkoztak. Így olyan nyílt forráskódú megoldást választott az OSZK (persze, tele félelmekkel), amely még a nemzetközi terepen is fejlesztés alatt állt, és nem működött üzemszerűen. Megvolt az esély arra, hogy az OSZK és a nagy egyetemi könyvtárak által közösen megfogalmazott elvárásokat teljesíteni tudó platform alakítható ki, a fejlesztés azonban még nem ért véget, és a végeredmény még nem látszik.

A szoftverek terén mutatkozó változatosság megnehezíti a könyvtárak együttműködését a bibliográfiai feldolgozásban, és nem igazán könnyíti meg a helyzetet a központi katalógus gépesítésének 1997-ben megindult folyamata sem, aminek eredményeképpen 2003-ban indult a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA). Ez „osztott katalógizálási rendszer”-ként kívánt működni, a rekordok átvételét helyi rendszerekbe lehetővé teszi, ám ezek a rekordok a MOKKA duplumszűrési és -összevonási folyamataiban torzulnak. Könyvtári katalógusok céljára valószínűleg megfelelnek, de a nemzeti bibliográfiai adatbázis céljait nem szolgálják. A MOKKA-projekt 2002. január 1-én az OSZK-hoz került, a katalógus ünnepélyes átadása 2003. március 4-én történt. Párhuzamosan, szinte azonos tartalommal jött létre az Országos Dokumentumellátó Rendszer (ODR) adatbázisa. 2010–2011-ben aztán megtörtént a MOKKA és az ODR némi

összehangolása (nem az egyesítésük!), a bibliográfiai adatbázist a MOKKA jelenti, a könyvtárközi kölcsönzéshez szükséges példánytárat pedig az ODR-adatbázis tartalmazza. A MOKKA üzemeltetéséért és fejlesztéséért az OSZK lett a felelős – úgy, hogy saját IKR-jéből is feltöltögeti a rekordokat a MOKKA-ODR adatbázisba. Ezt is szeretne volna megszüntetni egy komplex adatbázis létrehozásával a már említett OKP-projektben, ám úgy tűnik, ezt nem fogják a tervek szerint megvalósítani, hanem marad a Corvinával működő központikatalógus-rendszer.

A szervezeti keretekkel kapcsolatban a II. Országos Bibliográfiai Értekezlet ajánlásai azt mondják, hogy „szervezettebbé és összehangoltabbá kell tenni a bibliográfiai munkát”. Erre – egyebek mellett – az OSZK keretében olyan országos bibliográfiai központ létrehozását javasolják, amely „gondoskodik a bibliográfiai munka országos szervezéséről és fejlesztéséről”.

A bibliográfiai központ – az ajánlásokban megfogalmazottnál szűkebb feladatkörrel – létrejött az OSZK szervezetében, amikor az a döntés született, hogy 2000. március 1-jétől a Katalógizáló és Bibliográfiai Főosztály új neve Gyűjteményfejlesztési Főosztály és Nemzeti Bibliográfiai Központ lesz. A névcseré szervezeti változással is járt, ami a bibliográfiai tevékenységet csak annyiban érintette, hogy megőrizve az 1998-ban bevezetett szervezeti változásokat (a kurrens katalógizáló és bibliográfiai tevékenység egyesítését és a párhuzamosságok felszámolását), erre a főosztályra helyezték át a Retrospektív Bibliográfiai Osztályt, amelynek feladata akkor a *Magyar Könyvészet 1921–1944* c. ciklusbibliográfia kötetének összeállítását volt. A főosztály keretében maradt az MNB-rendszerébe sorolt sajtórepertórium szerkesztése, valamint a külföldi magyar vonatkozású anyagot feldolgozó Hungarika Dokumentációs Osztály. Ennek a „nemzeti bibliográfiai központnak” azonban nem volt feladata az ajánlásokban szereplő országos szervező szerep eljátszása. (Némi koordinációs feladatot korábban ellátott a Könyvtártudományi és Módszertani Központ adatbázisa a magyar könyvtárak bibliográfiai terveiről, de ez a szolgáltatás fokozatosan elhalt.)

2005-től az OSZK újabb átszervezése következményeként felbomlott a fenti rend: az akkor létrehozott igazgatóságok között másképp osztották szét az osztályokat. A Gyűjteményfejlesztési és Feldolgozási Igazgatóság keretében a Könyvfeldolgozó Osztály feladata volt az *MNB Könyvek Bibliográfiája*, a Periodikafeldolgozó Osztályé pedig az *MNB Időszaki Kiadványok Bibliográfiája* szerkesztése. A korábbi Hungarika Dokumentációs Osztály és az MNB Sajtórepertórium Szerkesztősége megszűnt, illetve belőlük alakult meg a Humán Szakirodalmi Bibliográfiai Osztály (2009-től Humántudományi Bibliográfiai Osztály, 2011-től Analitikus Feldolgozó Osztály

néven, 2020-tól áthelyezve az Információ- és Tartalomszolgáltatási Főosztályra Humántudományi Bibliográfiai Koordinációs Iroda elnevezéssel). A retrospektív bibliográfiai munkálatok a Különgyűjteményi és Tudományos Igazgatóság (később az önállósult Tudományos Igazgatóság) keretében összpontosultak, és ott alakult frissen a Sajtótörténeti Osztály, amelynek feladata lett a retrospektív sajtóbibliográfia létrehozása. A nemzeti bibliográfiai feldolgozásban a hangsúly áttevődött a retrospektív ciklusok létrehozására, illetve gondozására.

A magyar nemzeti bibliográfia készítését, illetve az együttműködési kötelezettséget *jogszabályok* írják elő (bár kétséges, hogy „kötelező” alapon egészséges közös munka jöhet-e létre). A magyar nemzeti bibliográfia készítésének a feladatát az 1997. évi 140. törvény az Országos Széchényi Könyvtárhoz rendeli. A tudományos és szakkönyvtárak feladatai között nem nevezi meg a szakbibliográfiai tevékenységet, különösen nem a nemzeti bibliográfia készítésében való részvételt, de a szakterületükön végzendő szakirodalmi és információs szolgáltatások megemlézése nem zárja ki ezt a feladatot.

A 30/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet egyebek mellett a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtárak és az állami egyetemi könyvtárak kiemelt feladatait határozza meg. A nemzeti könyvtárra vonatkozó részben szerepel a nemzeti bibliográfia teljessé tétele érdekében végzendő szervező tevékenység azzal a céllal, hogy a nemzeti gyűjtőkörű könyvtárral és az országos szakkönyvtárakkal való együttműködést létrehozza. Nem együtt dolgozással, de feladatmegosztással néhány szakkönyvtár eddig is részt vett a „nemzeti impresszum” számbavételében: a kötelespéldányok gyűjtésével és megőrzésével kapcsolatban természetesen, hogy a szabványokat a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT), a szabadalmi leírásokat a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH), az audiovizuális dokumentumokat a Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) dolgozza fel. Nem a kötelespéldány-rendeletből következőleg, de az OSZK és az OPKM közötti megállapodás alapján a közoktatási tankönyveket és oktatási anyagokat a pedagógiai könyvtár gyűjti és veszi számba. Más könyvtári szereplővel azonban az OSZK eddig hasonló szerződést nem kötött.

Ugyanez az EMMI-rendelet teszi az országos szakkönyvtárak és az egyetemi könyvtárak kiemelt feladatává a beszerzett szakterületi dokumentumok szakbibliográfiai számbavételét és a leírások országos hasznosítását. Az általuk létrehozott rekordok azonban csak úgy válhatnak az OSZK által működtetett nemzeti bibliográfiai rendszer részévé, ha az OSZK átvinné őket nemzeti bibliográfiai adatbázisába, ilyen azonban eddig nem történt. Ez is a tervezett OKP keretében valósulhatna meg.

A 30/2014-es rendelet előírja az OSZK és a szak- és egyetemi könyvtárak együttműködési kötelezettségét a humántudományi tanulmányok és cikkek adatbázisának fejlesztésében. Ugyanezt a szak- és egyetemi könyvtárakra vonatkozó részben úgy fogalmazza meg, hogy részt vesznek az országos gyűjtőkörű cikkadatbázis építésében – csakhogy nincs ilyen országos gyűjtőkörű cikkadatbázis! Az OSZK kiemelt feladatai között nem szerepel ennek létrehozása, és nem a MATARKA-ról lehet szó, hiszen azt külön említik a rendelet másik pontjában.

Ami még fejtörést okoz e sorok írójának, az az állami egyetemi könyvtárak jövőbeli szerepvállalása. 2021 áprilisában megszavazta a parlament, hogy az egyetemek vagyongazdálkodási alapítványok fenntartásába kerüljenek, így a 31 állami egyetemből mindössze hat marad állami fenntartásban. Az eddig központi könyvtárügyi feladatokat ellátó nagy intézmények, köztük a második nemzeti könyvtár szerepét betöltő debreceni és a regionális ODR-ellátásban részt vevő szegedi és pécsi tudományegyetem könyvtára alapítványi kezelésbe kerül. Alapítványi fenntartású intézmények részesülnek ezután kötelezpéldányokban? Előírhatók-e az alapítványi, tehát voltaképpen magánkönyvtárak számára a nyilvános könyvtárként való működéssel járó kötelezettségek? Kötelezhetők-e arra, hogy állományukat bejelentés a központi katalógusba (MOKKA) és részt vegyenek az ODR-ben? Az alapítványi kezelésbe kerülő könyvtárakban őrzött dokumentumvagyonra kikerül a nemzeti vagyon köréből (hiszen a nemzeti vagyonra vonatkozó törvény csak az állami és önkormányzati fenntartású közgyűjteményekre vonatkozik)?

Nézzük végig, hogy az 1990-es debreceni ajánlásokban közvetlenül a nemzeti bibliográfiára vonatkozó kívánalmak megvalósultak-e az elmúlt harminc évben. Az értekezlet az ajánlások 5. pontjában a kurrens nemzeti bibliográfiai rendszer fejlesztése érdekében szükséges teendőket fogalmazta meg, a 6. pontban pedig a kiemelt fontosságúnak minősített, konkrét feladatokat sorolta fel:

Az 5a) pont szerint *„gondoskodni kell a bibliográfiai regisztrálás alapját képező, minden dokumentumtípusra kiterjedő kötelezpéldány-szolgáltatás hiánytalanságáról, a jogi és közigazgatási szabályozás korszerűsítésével.”*

Szinte már közhelyszámba megy az OSZK időről-időre elmondott-leírt panasza a kötelezpéldány-szolgáltatás hiányosságairól, a teljes nemzeti „impresszum” gyűjtésének és megőrzésének lehetetlenségéről, a példányok beszerzésére kötelezett nyomdák (és kiadók) mulasztásairól. Sajnos, ezen a területen nincs változás a nemzeti könyvtár alapítása óta. 2019-ben hazai kiadású könyvből, hangoskönyvből, fizikai hordozón megjelent elektronikus dokumentumból 15 250-féle kiadványt érkezett be, a beszerzett időszaki

kiadványok száma: 32 173 részegység – nincs adat arról, hogy ez hány címet jelent. Az egyedi (nem időszaki) kiadványok 16,1%-a, a nyomtatott időszaki kiadványoknál az összes részegységek 3,3%-a csak reklamálásra érkezett be. Azoknak a kiadványoknak a száma ismeretlen, amelyeknek a megjelenéséről egyáltalán nem szerez tudomást a nemzeti könyvtár, de a megjelent kiadványoknak 15–20%-a lehet. Ennyi tehát nemcsak a nemzeti könyvtár gyűjteményéből és a hosszú távú megőrzésből marad ki, de kimarad a nemzeti bibliográfiai számbavételből is.

A 2019-es adatoknál maradvá: az MNB Könyvek Bibliográfiája 24 füzetébe 13 420 tétel leírása került. A beérkezett kötelempéldányokkal összehasonlítva 1830 tételnyi eltérés tapasztalható, de ez csalóka kép: egyrészt az év végén beérkezett kiadványok leírása a 2020-as évfolyam füzetébe került, másrészt nem minden kiadvány tartozik az MNB gyűjtőkörébe.

Ha a kötelempéldányként állományba vett könyvekkel is összevetjük, itt is eltérést tapasztalhatunk: kötelempéldányként 34 765 kiadvány került állományba, de ez a kétpéldányos gyűjtés miatt mintegy 17 380-féle dokumentumot jelent, ha feltételezzük, hogy mindenből két példányt sikerült szerezni. Ebben a számban ugyanis benne vannak azok a kiadványok is, amelyek évekkel korábban jelentek meg, de a kiadó vagy a nyomda elmulasztotta a beszolgáltatást, és csak 2019-ben sikerült hozzájutni. Ezeket ún. köteleshiány-pótlásként regisztrálja a könyvtár. A nemzeti bibliográfiai számbavétellel kapcsolatban azonban gond van velük, leírásuk ugyanis nem kerül be az MNB kurrens füzetébe, csak a katalógusban kereshetők.

A kötelempéldány-rendelet (a legújabb is) nem igazán segíti a megőrzési és számbavételi kötelezettség teljesítését: a beszolgáltatás elmulasztását csak azzal szankcionálja, hogy lehetőséget ad az OSZK-nak a be nem szolgáltatott kiadvány eredetiben vagy másolatban való beszerzésére a kiadó terhére. Ez azonban a könyvtár több éve-évtizede tartó alulfinanszírozottsága miatt nem járható út: nincs olyan elkülöníthető pénzkeret, amelyből az ilyen beszerzéseket megelőlegezheti a könyvtár, ráadásul úgy, hogy nincs biztosítéka annak, hogy „nem futhat-e” a pénze után. Ha még azt is hozzávesszük, hogy a be nem szolgáltatott kötelempéldányt a típusra előírt példányszámban, a kötelempéldányban részesező könyvtárak számára is be kellene szereznie, akkor végképp lehetetlen, hogy ezzel a jogszabályi lehetőséggel éljen az OSZK.

Az 5b) ajánlás szerint *„ki kell szélesíteni az időszaki kiadványok repertóriumát és más cikkbibliográfiai munkálatok közötti együttműködést, tervbe véve a cikkbibliográfiák (kompatibilis) adatbázisokba történő rögzítését”.*

Az időszaki kiadványok repertóriumát a nemzeti bibliográfia rendszerébe tartozónak ítélte az OSZK a rendszeres feldolgozás megindítása, 1946 óta. A cikkek számbavétele – még ha válogatva történik is – egyedül végezve, szinte lehetetlen feladat az irdatlan mennyiség miatt. 1979 májusában született az a döntés, hogy az OSZK a jövőben kizárja a sajtórepertórium gyűjtőköréből az orvostudomány, a mezőgazdaság és a műszaki tudományok cikkeit, feldolgozásukat átadva az illetékes országos szakkönyvtáraknak, és a feltáró tevékenységet a társadalom- és természettudományokra korlátozza. Az új profilú repertórium első száma 1981 januárjában jelent meg. Az OSZK-ban folytatott cikkkeltetés azonban – főleg az elégtelen létszámú személyzet miatt – lassú volt. Ráadásként az 1990-es évektől kezdődő, több hullámban zajló létszámleépítések a nemzeti könyvtárban általában a katalogizáló-bibliográfus személyzetet érintették nagyobb arányban. A repertórium sorsa végül 2003-ban teljesedett be, amikor a könyvtár vezetősége január 1-jével megszüntette. 2003 januárjában készült egy megvalósíthatósági tanulmány *Javaslat az egységes folyóiratcikk-feldolgozásra az OSZK-ban* címmel, amely a repertórium, a hungarika-bibliográfia és a könyvtártudományi dokumentáció összehangolt tevékenységét vázolta fel, az AMICUS szoftverrel, a NEKTÁR adatbázis keretében.

A szakma „nemtetszését fejezte ki” a repertórium megszüntetésével kapcsolatban, mire az OSZK főigazgatójának felkérésére egy országos bizottság foglalkozott az országos cikkkeltetés rendszerének megtervezésével. A megbeszélések során született az a javaslat, hogy az időközben létrehozott MATARKA tartalomjegyzék-adatbázist is vonjuk be a megvalósításba. Sajnos azonban, ez a bizottság nem érte el a várt sikert, ezért az OSZK-n belül indult el az új adatbázis tervezése. A repertórium gyűjtőköre tovább szűkült a humán tudományokra, és alapelveként tűztük ki, hogy a vállalkozó könyvtárak konzorciumával valósítjuk meg. Mivel az AMICUS-hozzáférés a licencek miatt problematikus volt, a szegedi egyetemi könyvtárban már sikerrel alkalmazott Bodza keretrendszert választottuk. A két együttműködő könyvtár (OSZK és Könyvtártudományi Szakkönyvtár) mellé csak kevés partnert sikerült a konzorcium számára megnyerni, aminek a fő oka valószínűleg az volt, hogy a szak- és egyetemi, valamint a helyismereti bibliográfiák miatt nélkülözhetetlennek gondolt megyei könyvtárak a bibliográfiai feldolgozást addigra már saját IKR-jük vagy egyéb adatbázisuk keretében megoldották. Még egy tétova kísérlet történt 2010–2011-ben, hogy a Miskolci Egyetemi Könyvtár által épített MATARKA és a HUMANUS, valamint a MATARKA-val a cikkmásolatok szolgáltatásában szorosan együttműködő EPA (Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis)

közös rendszerbe kerüljön, ebből azonban csak az EHM (EPA–HUMANUS–MATARKA) nevű közös kereső jött létre. (A CIKKA nevű archívumnak a MOKKA-ba betöltött változatáról inkább nem beszélnék...)

Az OSZK ezen a téren most ott tart, hogy 2020 elején a HUMANUS adatbázisban a feldolgozást 3 fő végezte (főként az irodalomtudományi cikkekre koncentráva az erőit), valamint a KSZK-ban a könyvtári vonatkozású cikkfeldolgozás és bibliográfiakészítés folyt, 2–3 fővel, a külföldi cikkek feldolgozásába nyugdíjasait is önkéntesként bevonva.

Az OKP-ban a cikkfeldolgozást is szeretnénk volna (szeretnénk?) megoldani, lehetőleg a MATARKA bevonásával. A MATARKA szerepéről azonban az OSZK-ban nem alakult ki egységes álláspont 2019 végéig.

A cikkadatbázisok kérdésköréhez tartozik, hogy a HUMANUS létrehozásával egyidejűleg a Bodza keretrendszerbe betöltötték a MikroISIS alapú rendszerekben feldolgozott bibliográfiai adatállományokat is – elkülönítve a HUMANUS-tól, mivel igazi konverziójuk nem történt meg: a sajtórepertórium 2003-tól épített IKER nevű adatbázisát (ennek később a HUMANUS gyűjtőkörébe illeszkedő része átkerült oda), a hungarika anyagot feldolgozó HUNI-t, illetve a KSZK MANCI nevű adatbázisát (ez utóbbit a 2005-ös állapotában). A Bodzával kialakított „Cikk-MOKKA” adatbázisok között ezek most kereshetők, de az OKP majdani cikkadatbázisába való betöltésre várnak.

Az ajánlások 5c) pontja szerint *„megoldandó az eddig bibliográfiai nyilvántartásban nem szereplő, de a kutatás számára fontos dokumentumtípusok országos regisztrációja”*.

Nincs tudomásom arról, hogy meghatározta-e valaki a szakma részéről a „fontos dokumentumtípusokat”.

2012 májusában az OSZK-ban egy belső ad hoc bizottság készített döntéselőkészítő anyagot *A Magyar Nemzeti Bibliográfia egységes rendszerének fejlesztésével kapcsolatos feladatok* címmel, amelyben a feldolgozandó dokumentumtípusokkal kapcsolatban szerepel a rendszerben eddig feldolgozott dokumentumtípusok kurrens és retrospektív számbavételének teljessé tétele, a különgyűjtemények anyagából az MNB gyűjtőkörébe tartozók (pl. grafikai plakátok, metszetek, video- vagy elektronikus dokumentumként megjelent filmek, diafilmek) számbavételi lehetőségeinek megvizsgálása, illetve az MNB gyűjtőkörébe illeszkedő elektronikus dokumentumok számbavétele. Így a korábban már feldolgozott, de a bibliográfiai rendszerből időközben kihullott kiadványtípusok újra a látókörbe kerültek, kiegészítve az elektronikus dokumentumokkal.

Ezt – a főigazgatói értekezlet által elfogadott – dokumentumot alapul vettük az OKP-ban megoldandó nemzeti bibliográfiai rendszer megtervezéséhez.

Az ajánlások 6a) pontja „*A könyvtári hungarika-dokumentumok bibliográfiai regisztrálásának keretterve*” (1977–1978) alapján a teljes magyar retrospektív bibliográfiai rendszer eddigi eredményeinek elemzését, hiányainak újbóli számbavételét, az elvégzendő feladatok rangsorolását hangsúlyozza.

A bibliográfiai értekezlet a retrospektív bibliográfiával kapcsolatban fogalmazta meg az elvárást, de a kurrens számbavétel szempontjából is érdekes lehet a kérdés. Már utaltam rá, hogy a hungarika-dokumentumok bibliográfiai számbavétele is áldozatául esett az OSZK átszervezéseinek, létszámleépítéseinek és az önálló Hungarika Dokumentációs Osztály 2004 végi megszüntetésének. Reálisan senki sem hihette, hogy a tevékenységet a korábbi, nagyszabású tervek alapján folytatni lehet. A feldolgozás utolsó produktuma a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Külföldön megjelenő Hungarikumok* két ágazata volt: a *Könyvek, új periodikumok* (1990–1997-es tárgyévvel az 1., 2. és 8. évfolyama 1998–2001 között jelent meg), illetve a *Cikkek* (1990-es és 1991-es tárgyévi kötetei 1999–2001-ben jelentek meg), de 2002 januárjától vezetői döntés megszüntette ezeket a kiadványokat. A késedelmes megjelenés, illetve a meg nem jelent évfolyamok mutatják, hogy a vállalkozás nagy nehézségekkel küzdött. A hungarika-adatbázis tartalma konverzióra vár (akár az eredeti MikroISIS-alapú adatbázisból, akár a Bodzával működő Cikk-MOKKA-ból) – még lezárt, torzó formában is értékes adatai miatt.

A fentebb már említett MNB-fejlesztési tervvázlat a helyzet jellemzésére a következőt tartalmazza: „*A külföldi hungarikumok bibliográfiai feltárását az MNB szerves részének tekintjük. A hungarikumok gyűjtése és feltárása az OSZK-nak törvényben megfogalmazott alapfeladata, amit mindig nehezen és nem teljességgel tudott teljesíteni. Jelenleg a külföldi hungarikumok bibliográfiai feldolgozása az állományba bekerült kiadványokra szorítkozik. Mivel a cserekapcsolatok beszűkültek, anyagi forrásaink elapadtak, az állományba került hungarikumok feldolgozása nem biztosítja az e körbe tartozó anyag feletti áttekintést.*” Az ad hoc bizottság a hungarika-kutatások folytatását szükségesnek ítélte az MNB retrospektív ciklusaiban, de a kurrens anyag feldolgozását nem tartotta reálisnak. Helyette az MNB honlapján olyan linkgyűjtemény létrehozását javasolta, amely biztosítja a külföldi hungarikumokat nagy számban tartalmazó adatbázisok, nemzeti bibliográfiák elérhetőségét. Ezen felül fontosnak ítéltük a környező országokban kiadott hungarikabibliográfiák bibliográfiájának összeállítását. Személyzet hiányában ez a munka sem indult el.

Az ajánlások 6b) pontja javasolja „*a másodfokú magyar nemzeti bibliográfia korszerűsítését, a kurrens regisztrálás folytatását, az elmúlt 15 év retrospektív másodfokú bibliográfiájának közreadását*”.

A másodfokú bibliográfiák kurrens önálló kiadványban való regisztrálásában 1979-ben elejtett fonalat nem vette fel senki, az 1956/1957-es tárgyévvel 1960-ban indult vállalkozás az 1974/1976-os tárgyévvel lezárult. A bibliográfiák természetesen bekerülnek az OSZK katalógusába, szakjelzet és tárgyszó segítségével kereshetők is. További adósság, hogy az ún. rejtett bibliográfiákat ugyan jelzik a kiadványok rekordjaiban, de visszakeresésük nincs megoldva a NEKTÁR OPAC-felületén, hacsak a terjedelmük miatt nem kapnak önálló tárgyszót. Az önállóan megjelent bibliográfiákat az *MNB Könyvek Bibliográfiája*, illetve *Új Periodikumok* webes füzetei regisztrálják.

A 6c) pont az ajánlásokban „*a retrospektív magyar sajtóbibliográfia hiányzó évköreiből feldolgozását és közreadását [...]*” sürgeti.

Ezen a téren nagy hiányt pótolta az OSZK két kiadvány megjelentetésével: a *Busa Margit*-féle, 1705–1867 közötti éveket feldolgozó háromkötetes sajtóbibliográfia 1987–1996 között, a *Ferenczy Endréné* által összeállított, 1921–1944 közötti éveket feltáró sajtóbibliográfia pedig CD-ROM-on 2008-ban, nyomtatásban három kötetben 2010-ben látott napvilágot.

A 2005-ös átszervezéskor felállított Sajtótörténeti Osztály feladata lett a retrospektív sajtóbibliográfia egységes rendszerének kialakítása. A tervezésnél kiderült, hogy a MARC-formátum adta keretek nem elégségesek egy részletes adatfelvételhez, a sajtóbibliográfiához szükséges minden adat feltárásához. Ezért az új adatbázishoz szintén a Bodza keretrendszert használták fel. A munka elindult, az OSZK katalógusából áttöltötték a szükséges bibliográfiai rekordokat. A 2011–2012-es nagy létszámleépítés során azonban nemcsak csökkent az osztály személyi állománya, hanem magát az osztályt is megszüntette a főigazgató.

Az egységes, teljes sajtóbibliográfiai adatbázis megteremtése szintén OKP keretében valósulhat(na) meg: még megtervezésre vár a katalóguscélú és sajtóbibliográfiai célú feldolgozás összehangolása, valamint kívánatos a megyei könyvtárak által épített megyei sajtóbibliográfiák anyagának beépítése az egységes adatbázisba. Ez irányban 2020-ig még nem indultak meg a tárgyalások a lehetséges partnerekkel.

A fentiekben az 1990-ben kijelölt feladatok egy részének áttekintésével a nemzeti bibliográfiai rendszernek már sok problémáját érintettem. Többször utaltam a 2012-es ad hoc-bizottsági anyagra és az OKP-ben létrehozandó rendszer tervére is. Néhány fontos kérdést azonban még meg kell említenem.

A kurrens MNB teljessége

Az OSZK az MNB kurrens füzeteiben a kötelezpéldány-szolgáltatásra támaszkodik, ami racionális elv, ám – mint fentebb láttuk – a hiányos és késedelmes beszolgáltatás miatt nem elégséges.

Évtizedeken át, egészen 2002-ig az OSZK és a Könyvtárellátó között együttműködés volt a KELLO által terjesztett kiadványok bibliográfiai feldolgozásában: a KELLO minden terjesztésre átvett kiadványból két példányt adott át az OSZK-nak a bibliográfiai leírás, illetve az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadóban megjelenő ismertetések elkészítéséhez. Bár ezek a példányok nem maradtak a könyvtárban, a rendszer arra mégis jó volt, hogy segítette a kötelezpéldány-hiányok felderítését. Ezt a reklamációs alapot vesztette el az OSZK, amikor felmondta a bibliográfiai rekordok szolgáltatását, de a szerződésbontás az MNB-ben is növelte a hiányzó leírások számát. 2007-ben általam végzett vizsgálat szerint a KELLO-forgalmazta kiadványok 15–16%-a nem érkezett be kötelezpéldányként a nemzeti könyvtárba. A felmérés azt a tendenciát is kimutatta, hogy a kiadványok kb. fele nem a kereskedelmi forgalomba kerüléssel egyidejűleg, hanem utána kerül be kötelezpéldányként a könyvtárba: egy hónapon belül 20–30%, egy hónapnál hosszabb idő múlva 22–26%. – Bármekkora adminisztrációs terhet jelentett is az OSZK számára a kiadványok fogadása és visszaküldése a KELLO-ba, a szerződés felbontása – megítélésem szerint – előnytelen helyzetbe hozta az OSZK-t a kötelezpéldányok feletti részleges áttekintés elvesztése miatt.

A kurrens MNB teljességéhez még egy adalék: A nemzeti bibliográfiai számbavétel nem korlátozódhatna az OSZK-ba beérkezett kötelezpéldányokra, hiszen nem a nemzeti könyvtár állományának a feltárása, hanem a Magyarországon megjelent kiadványok regisztrálása a feladata. A retrospektív ciklusokban természetesnek vettük-vesszük, hogy olyan kiadványokat is feltárjunk, amelyekből nincs példány az OSZK-ban. Ugyanezt az elvet kellene alkalmazni a kurrens számbavétel esetében is, máskülönben a nemzeti bibliográfia örökre hiányos marad – utódainknak okoz majd újabb munkát az akkor már retrospektív bibliográfiai feldolgozás (ha lesz rá igényük). Ahhoz azonban, hogy az OSZK ebben a kérdésben ki tudjon lépni a falai közül, és felkutassa a kurrens MNB gyűjtőkörébe illő kiadványokat, önálló MNB-szerkesztői munkaköröket kellene létesíteni a külső források felkutatásának és bibliográfiai feldolgozásának feladatával. Erre, sajnos, nincs sok esély.

A helyzetet megkönnyítené, ha a leendő OKP-hez minél több könyvtár csatlakozna, és közös katalógusba kerülnének az általuk feldolgozott szakirodalmi,

illetve helyismereti kiadványok, amelyek rekordjait az MNB-szerkesztőség beilleszthetné az MNB adatbázisába.

A retrospektív katalóguskonverzió és az MNB „viszonya”

A kurrens nemzeti bibliográfiai rendszerben – most csak a könyvekre szorítkozva – 1976-tól kezdve beszélünk autentikus bibliográfiai rekordokról, ezzel a megjelenési évvel indult ugyanis a nemzeti bibliográfia gépi feldolgozása 1978-ban. Az első IKR üzembeállítás után sikeresen betöltötték az *MNB Könyvek Bibliográfiája* 1976–1991 közötti, mágnesszalagon megőrzött adatállományát, a második IKR-ben már egyesíteni is sikerült az addig elválasztva kezelt katalógusrekordokkal, és így 2000-től kezdve rendelkezésre áll a kurrens MNB egységes adatbázisa az OSZK katalógusában. Kihasználva az AMICUS-nak egy előnyös tulajdonságát, ebből a rekordállományból ún. „gyűjteményt” hoztunk létre, amelynek a tartalma önállóan is kereshető az OPAC-ban.

Ezt követően két szakaszban lezajlott a könyvkatalógus retrospektív konverziója – mégpedig a könyvek alapcédulái alapján. Ezek a bibliográfiai leírást igen, a szakjelzeteket elvétele tartalmazzák, és természetesen nem volt jelölve rajtuk a leírt kiadványnak az MNB gyűjtőkörébe tartozása sem. Az OSZK katalógusába bekerült 650 ezer könyvleírás az 1926–1975 közötti évekből, amelyek nagyobb hányada a kurrens MNB korábbi nyomtatott füzetekben szerepel, az MNB gépi adatbázisából viszont hiányzik. A rekordok automatikus címkézését meg lehetne oldani, pl. a magyarországi megjelenésű, és megfelelő kiadványtípusba tartozó könyvek leválogatásával, de ezzel sérülne az az elv, hogy az MNB gépi adatbázisába csak az ellenőrzött és hitelesített rekordok kerülhetnek. Meg kellene fontolni, hogy az MNB szempontjából mi a jobb: a jelzett időszak kimaradása vagy a nem legmagasabb hitelesítési szinttel rendelkező rekordok befogadása. A magam részéről az utóbbira szavaznék, különösen, ha az OKP-ben a hitelesítési szint az ún. discovery felületen is látható lenne a bibliográfiai tételek mellett.

Magyar Könyvészet és MNB-adatbázis

Az 1921-től 1975-ig terjedő időszak *Magyar Könyvészei* (1921–1944, 1945–1960, majd 1961-től éves kumulációk) tartalmazzák a gyűjteményes kötetek, tanulmánykötetek tartalomjegyzégeit is – az analitikus, önálló rekordokban való feldolgozást pótolandó, de megfelelő mutatótételekkel ellátva. Ezek a retrospektív konverzió során kimaradtak az OPAC-ból, így a Magyar Könyvészet kötetei

„többet tudnak” a katalógusnál, illetve az MNB jelenlegi adatbázisánál. A gyűjteményes kötetek visszamenőleges, szabályos analitikus feltárása rendkívüli munka- és időigényes feladat lenne, de elhagyása nagy információvesztést jelent az OPAC-ban. Az ad hoc bizottság ezért 2012-ben azt az eljárást javasolta, hogy a szóban forgó kötetek digitalizált tartalomjegyzékeit tároljuk elektronikus dokumentumként, a fájl elérhetőségének megadásával kapcsoljuk a kötetet leíró bibliográfiai rekordhoz, biztosítva a visszakereshetőségüket is (karakterfelismertetéssel, teljes szövegű kereséssel). Ez sem kis munka, de talán könnyebben elvégezhető, mint az egyes tanulmányok önálló rekordban történő feltárása. A javaslatot ugyan nem vetette el senki, a megvalósítás azonban egyelőre nem kezdődött el, sőt, valószínűleg a hosszabb távú tervekben sem szerepel a feladat.

Magyar nemzeti bibliográfiai gyűjtemény az online katalógusban

Már többször utaltam MNB-adatbázisra, MNB-gyűjteményre. Itt valójában arról van szó, hogy az MNB gyűjtőkörébe illő bibliográfiai rekordokat megcímkézve, önálló halmazokat képezve, ezek a gyűjtemények önállóan is kereshetők az OPAC-ban (pontosabban: az adatbázisok közül kiválasztva a keresés leszűkült e gyűjtemény tartalmára).

Az AMICUS-adatbázisban ciklusonként elkülönítve négy MNB-gyűjteményt hoztunk létre: a kurrens ciklust 1945-től számítjuk, a három retrospektív ciklus pedig: 1921–1944, 1801–1920, 1473–1800. A feldolgozás során a bibliográfiai rekordot jelölik a megfelelő címkével. A jelenlegi OPAC felületen egyetlen MNB gyűjtemény látszik: az 1921-től napjainkig tartó halmaz (sajnos, elégtelen személyzeti ellátottság miatt a feltöltése visszamenőlegesen nem folyik, csak a kurrens füzetek anyaga kerül bele; automatikus feltöltési lehetőségéről már volt szó fentebb). A régi, 1473–1920-ig terjedő időszak anyaga nem kereshető MNB-tartalomként.

Az OKP tervezésénél azt az elvárást fogalmaztuk meg, hogy az online katalógus „Magyar Nemzeti Bibliográfia” adatbázisában tegye kereshetővé, együttesen és döntéstől függően ciklusonként is az AMICUS-adatbázisban létrehozott gyűjteményeket. Meg kell oldani azt is, hogy az MNB-gyűjteményben legyenek láthatók azok a leírások is, amelyekhez az OSZK-ban nem tartozik példány, de ezek az állományt feltáró katalógusban ne jelenjenek meg. Vagyis: legyen jobban elkülöníthető a katalógus a bibliográfiától.

A kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia közreadási formái

A számítógépesítés előtt természetesen nyomtatott formában jelent meg minden nemzeti bibliográfiai „termék”. Volt egy átmeneti időszak, amikor a nyomtatott mellett megvalósult az elektronikus formában való közzététel is: 1994-ben jelent meg az első CD-lemez *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek 1976–1991* címmel. Később ebből félévenként megújított, rendszeres bibliográfiai kiadvány lett. 1996-tól a lemezre került az *MNB – Periodikumok* sajtóadatbázis anyaga (az 1986–1996 között indult magyar időszaki kiadványok adataival), majd az 1998. évi 2. korongtól kezdve az *MNB Sajtórepertórium* (az 1993–1998. júl. között beérkezett időszaki kiadványok válogatott társadalom- és természettudományi cikkanyaga) is. Az utolsó lemez 2007/2-es számozással jelent meg.

Az OSZK 1996-ban indította az MNB félhavi floppy szolgáltatását *Könyvek Nemzeti Bibliográfiája floppy* címmel. Az előfizetők a mágneslemezen a katalógusokba betölthető rekordállományt kaptak. A szolgáltatás a 2010-es években szűnt meg, amikor az utolsó nagy előfizető is lemondta. (A rekordletöltés ugyanis ingyenesen lehetséges a katalógusból és az MNB webes füzetéből is.)

1997-ben került először WWW-szolgáltatás formájában az internetre az *MNB Könyvek Bibliográfiája*. A kialakított webhelyen a mindenkori utolsó 5 füzet anyaga volt elérhető.

A szolgáltatást 2007-ben megújítottuk: a kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia öt ágazatban került az internetre (könyvek, új periodikumok, kartográfiai dokumentumok, zeneművek két sorozatban: kották, hangfelvételek), mindegyiket a 2002-es tárgyévtől folyamatosan elérhetővé téve. A könyvek és a periodikumok füzetei rendszeresen megjelennek, a többi ágazat azonban 2016-ban került ki utoljára a honlapra – reméljük, hogy csak szünetelésről és nem megszűnésről van szó.

A bibliográfiai füzeteket az EPA archiválás céljából 2010-ben átvette, és 2016-tól kezdve nemcsak online lehet olvasni, hanem minden füzet egyben is letölthető, saját gépen való, offline használatra.

Jelenleg csak a WWW-füzetek formájában történik a kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia közreadása az mnb.oszk.hu oldalon, illetve archiválása az EPA-ban.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia honlapja

A kurrens MNB webes füzeteit az OSZK honlapjának egyedi aloldalain lehetett elérni. 2007-ben a Magyar Nemzeti Bibliográfia önálló webhelyet kapott az OSZK kezdőlapján (<http://mnb.oszk.hu>) címmel, ahová felkerültek az öt ágazat füzetei.

Ezen a címen azonban nemcsak ezek váltak elérhetővé, hanem az új honlap közös felületen gyűjtötte össze az MNB rendszerének interneten elérhető tagjait, a kurrens mellett a retrospektív nemzeti bibliográfia folyamait is. Ezek a nyomtatott kötetek digitalizált változatai, amelyeket az Arcanum Adatbázis Kft. szolgáltatott. A nyilvánosságnak 2008. február 29-én bemutatott honlapon részletes leírás olvasható a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszeréről, gyűjtőköréről.

A honlap gondozására szerkesztőbizottság alakult, a főszerkesztő azonban áldozatául esett a 2011–2012-es nagy létszámleépítésnek, így a honlapnak nem maradt igazi gazdája.

Még egy esemény következett be 2015-ben: az Arcanum és az OSZK között „kenyértörésre” került sor, aminek következtében a cég megszüntette a www.arcanum.hu/oszk oldalt, ahol a retrospektív nemzeti bibliográfia nagy része elérhető volt. Erre az oldalra vitt az MNB honlapja is a megfelelő ciklusok kiválasztásakor. 2016 folyamán a szolgáltatást más keretekben, a Bodza keretrendszer segítségével lehetett újraindítani, ez azonban nem ad kielégítő megoldást, arról nem is beszélve, hogy az összes Bodzás alkalmazásunk üzemeltetése is veszélyben van. Az ott működő OSZK-adatbázisok menekítése az OKP adatbázisába égetően szükséges.

2012 óta terveztük az MNB honlapjának portállá alakítását és tartalmi fejlesztését, ami rendre tolódot egyéb feladatok miatt. Az OKR-projekt keretében kell(ene) sort keríteni rá – csak remélni tudom, hogy be is következik.

Az új kihívás: az online elektronikus dokumentumok feldolgozása az MNB-ben

A jogszabályok – természetes módon, hiszen az újabb publikációs formák megjelenése nem változtat azon, hogy a kiadványok az írott kulturális örökség részei – az OSZK feladatává teszik az online dokumentumok gyűjtését, archiválását és hozzáférhetővé tételét is. Hosszas (2003 óta tartó!) huzavona után 2019 végén megjelent a köteleespéldány-szolgáltatást szabályozó új rendelet, amely az interneten nyilvánosságra hozott online kiadványokra is kiterjed. A kiadói lobbijának nyomására a hatálybalépését többször elhalasztották, végül némileg megváltoztatott formában jelent meg 2020. december 30-án a kiadványok köteleespéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és használatáról szóló 717/2020. (XII. 30.) Korm. rendelet. A változtatás nem érintette az OSZK gyűjtő és archiváló feladatait.

Az elektronikus dokumentumok gyűjtése szinte a feltűnésük kezdetétől folyik a nemzeti könyvtárban – a fizikai hordozókon közreadott kiadványok kötelempéldányai többé-kevésbé el is jutottak az OSZK-ba. Nemzeti bibliográfiai feldolgozásuk is megoldódott (a filmek kivételével), mert beépültek a megfelelő analóg dokumentumokat feltáró kurrens MNB-ágazatokba.

Az OSZK 2005-ben kezdte fejleszteni az OSZK Digitális Könyvtárát (OSZKDK), a digitális kötelempéldányok fogadására szolgáló elektronikus könyvtárt. Üzemszerű működése 2008 elején indult el. Munkafolyamatai össze vannak kapcsolva a katalogizálással és így a nemzeti bibliográfiai számbavétellel is. Az OSZK-ba beszolgáltatott (az OSZKDK-ba feltöltött) elektronikus kiadványok bibliográfiai leírásai bekerülnek a MNB füzeteibe, elsősorban a Könyvek Bibliográfiájába.

Az Országos Könyvtári Platform (OKP) keretében az elektronikus kiadványok egységes fogadását, könyvtári és bibliográfiai feldolgozását, tárolását és hosszú távú megőrzését kívántuk megvalósítani a megújuló elektronikus könyvtárban, összekapcsolva a különböző, jogszerű szolgáltatási formák útján való hozzáférhetővé tételükkel. Az elektronikus forrásokkal kapcsolatban számtalan kérdést kell megoldani a dokumentumtipológiától kezdve a katalogizálási elveken át a szerzői jogi problémáig, beleértve az MNB-be kerülés gyűjtőköri vonatkozásait is. 2018–2019-ben sok tárgyalás után is számtalan nyitott kérdés maradt. Remélem, hogy az OSZK megtalálja a megfelelő válaszokat.

Összefoglalásul

A kurrens nemzeti bibliográfiai számbavétel – bár nagyon sok eredményt elért az OSZK e téren – koránt sincs minden vonatkozásában megoldva. Van-e, lesz-e erre elegendő szellemi és anyagi erő, és főleg akarat? Az OSZK nem lesz képes egyedül megoldani a feladatot, együttműködési készség viszont nem nagyon látszik lenni e téren a könyvtári szereplőkben. Igaz, az OSZK sem eszmélt még rá, hogy – különösen a számbavétel teljessége érdekében – össze kell fognia a többiekkel. Van-e reális esélye, hogy végre kiépül a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszere, amelyben biztos megtörténik a „nemzeti impresszum” teljes körű regisztrálása?

A tanulmányban említett, illetve felhasznált dokumentumok jegyzéke

- A II. Országos Bibliográfiai Értekezlet ajánlásai : Debrecen, 1990. augusztus 21-23. == Könyvtári Figyelő. – 36. évf. 5/6. sz. (1990), p. 406-408. Digitalizált változata hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00001/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1990_5-6_406-408.pdf
- GÁL Julianna – RÁ CZ Ágnes – WOLF Magda: Javaslat az egységes folyóiratcikk-feldolgozásra az OSZK-ban : Megvalósíthatósági tanulmány. – Budapest, 2003. január. 44 fol. – Kézirat (OSZK Irattár)
- A Magyar Nemzeti Bibliográfia egységes rendszerének fejlesztésével kapcsolatos feladatok: döntés-előkészítő javaslat. – Budapest, 2012. május. – 14 fol. – Kézirat (OSZK Irattár). – A javaslatot összeállító ad hoc bizottság tagjai: Boka László, Dancs Szabolcs, Plihál Katalin, Rácz Ágnes.
- Országos Könyvtári Platform: Követelményjegyzék. – [Budapest, 2017]. – 87 p. – Kézirat. Hozzáférhető: https://www.oszk.hu/sites/default/files/OKP_K%C3%B6vetelm%C3%A9nyjegyz%C3%A9k.pdf
- Az Országos Könyvtári Platform funkcionális követelményei. – [Budapest, 2017]. – 59 p. – Kézirat. Hozzáférhető: https://www.oszk.hu/sites/default/files/OKP_Funkcion%C3%A1lis_k%C3%B6v_M%C5%B1szaki_le%C3%ADr%C3%A1s.pdf
- Az Országos Széchényi Könyvtár 2019. évi beszámolója. – Budapest, 2020. február 28. – 153 p. – Kézirat
- RÁ CZ Ágnes: A Magyar Nemzeti Bibliográfia gyűjtőkörébe tartozó könyvek feldolgozásának felgyorsítása az OSZK-ban. – [Budapest], 2007. márc. 12. – 13 p. – Kézirat. – A tanulmány Monok István főigazgató felkérésére készült